

UTLIB 220

Tartu ülikooli raamatukogu, tudengite keeles Utlib, saab tänava 220-aastaseks. Mida see koht töötajatele ja lugejatele tähendab, annab ülevaate käesolev sari.

TEL 739 0360, LIINA.LUDVIG@POSTIMEES.EE

KADUV VALDKOND. Tatjana Šahhovskaja on poole sajandi jooksul läbi töötanud 90 arhiivi. Mõne aastakümne pärast tema amet hääbub, sest käsikirju juurde ei tule.

Vilunud raamatukoguhoidja töötab kord filoloogi, kord juristi, kord füüsikuga

LIINA LUDVIG
liina.ludvig@postimees.ee

Mõeldavad, et on keegi, kes on Tartu ülikooli raamatukogu elueast kaasa teinud peaaegu neljandiku – 220 aastast 52. Selline inimene on haruldaste raamatute ja käsikirjade hoidja Tatjana Šahhovskaja, kelle lugemiskirg sai alguse juba lapsena.

Tatjana Šahhovskaja, põlvnede Šahhovskoide vürstide perekonnast. Mis teid Eestiga ühendab?

Ma sündisin 1943. aastal Petseris. Tol ajal oli see küll okupeeritud sakslaste poolt, aga see oli Eesti. Nii et sündisin Eestis. 1945. aastal arreteeriti minu isa. Tema oli preester ja peale selle oli ta veel vürst. Selle eest sai ta kümme aastat laagrit ja meie perekonnaga – mina, õde, ema ja vanaema – elasime siis Flvas.

Olin kirklik lugeja. Lugesin igal pool, isegi niimoodi, et kui läksin sõbrannadega kinno, oli mul raamat kaasas. Või lugesin linnas käigu pealt. Praegu mõtlen, et väga imelik, et kellegagi kokku ei põrganud.

Mida toona lugesite?

Ikka igasuguseid raamatuid. Teie kindlasti neid ei tea, aga näiteks «Kaks kaptenit», vene keeles. See oli hea nõukogude kirjandus, kuidugi oma suunitlusega, aga eks iga raamat on oma suunitlusega.

Kümne aasta pärast sai isa laagrist vabaks, aga pidi Siberis elama. Sõitsime emaga tema juurde. Isale vist väga ei meeldinud need raamatud, mida lugesin. Tänu talle hakkasin huvi tundma Alexandre Dumas', Walter Scotti ja muu sellise klassika vastu. Loomulikult ka vene klassika vastu.

Mis teid Siberist tagasi siia tõi?

Elasin Tomskis. Mul vedas, et õppisin saksa keele erikoolis, aga kui kooli lõpetasin, oli selge, et Tomskis, ja üldse Vene-

Mõnikord küsin, kas meil on tõesti selline arhiiv olemas. «Tanja, sa ju ise tegid!» Jah, aga ma tegin selle 30 aastat tagasi.

Ühe fondi korrastamine võib võtta kuuni poolteist aastat. Juri Lotmani käsikirjade läbitöötamiseks kulus Tatjana Šahhovskajal neid lausa neli. MARGUS ANSU

maal, mina ülikooli ei saa. Esiteks ei olnud ma pioneer, ma ei olnud komsomolis ja olin usklik. Nii otsustasime, et tulen tagasi Eestisse, astun Tartu ülikooli, kus olukord ei olnud niivõrd politiseeritud. Seda ma tegin, õppisin saksa filoloogiat.

Peale ülikooli lõpetamist teadsin, et tahan töötada raamatukogus. Mul oli isegi kokku räägitud koht linnaraamatukogus, aga tol ajal pidi enne seda kolm aastat õpetajana töötama. Mind määrati Pärnu kooli õpetajaks. Mulle see üldse ei istunud.

Miks?

Olin siis veel noor, harisin ennast ja tahtsin kogu aeg areneda, aga koolitöö ei anna seda võimalust. Õpetajana pead sa andma end täielikult koolile ja lastele. Mina seda ei tahtnud. Mulle oli õpetamine igav.

Aga pidasite vastu?

Pidasin. Kui need kolm aastat möödusid, rääkis ülikooli raamatukogu endise direktori Laine Peebuga ja ta võttis mu tööle, esialgu kataloogimisosakonda. See oli väga hea ettevalmistav töö. Viie aasta pärast tehti mulle ettepanek minna üle haruldaste raamatute ja käsikirjade osakonda,

kus mulle pakuti tööd vanade vene 16.–18. sajandil kirillitsas kirjutatud raamatutega.

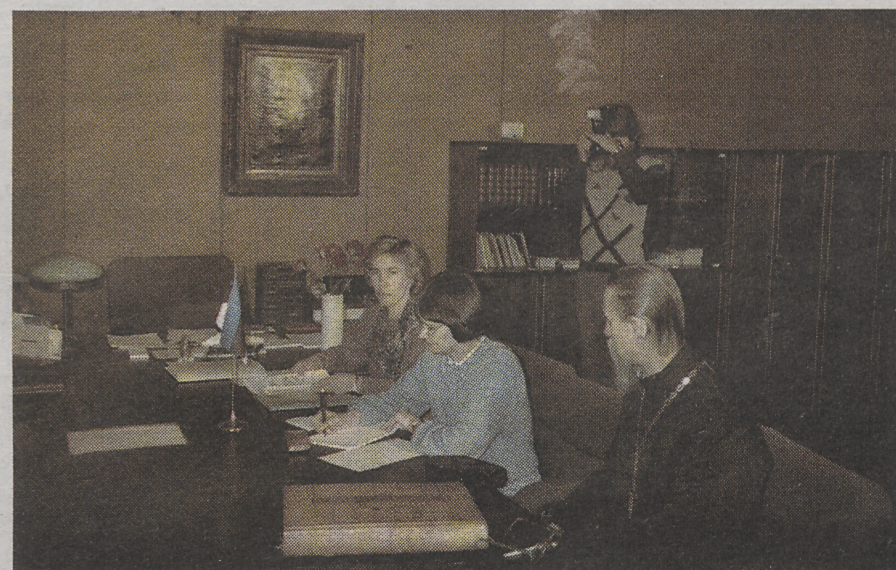
Olite siis justkui sild eesti ja vene kultuuri vahel. Saite selle eest 2007. aastal Valgetähe ordeni.

See oli täiesti ootamatu, kui mulle helistati. Ütlesin, et see peab olema eksitus. Arvan, et ordeni saamine oli seotud sellega, et andsime 1991. aastal

Mis on kõige tähtsam raamat teie jaoks?

TATJANA ŠAHOVSKAJA
raamatukoguhoidja

Te saite ilmselt aru, et olen usklik, ja selle pärast on minu jaoks kõige tähtsam raamat evangeelium, mida loen iga päev. Seda saab lõpmatuseni lugeda ja iga kord tulevad uued mõtted ja tunded.

Just Tatjana Šahhovskaja oli see, kelle eestvedamisel tagastati 1991. aastal Petseri kloostrile nende kunagine raamatukogu. Läbirääkimistel istus tema paremal käel ülikooli raamatukogu tollane direktor Malle Ermel, vasakul Petseri kloostriraamatukoguhoidja isa Feodossi.

TARTU ÜLIKOOI RAAMATUKOGU FOTOKOGU

Petseri kloostrile tagasi nende raamatud, mis sealt 1940. aastatel ära võeti. Mina tegelesin sellega: otsisin raamatud ja tegin nimekirjad. Need olid väga haruldased raamatud ja käsikirjad, 15.–18. sajandist. See oli Eesti poolt väga sõbralik žest.

Mis hoiab teid kaheksa tundi jutti ühe koha peal töötamas?

Ma kuidagi töotan ja töotan ja töotan ja avastan äkki, ahh, juba lõuna! Töö isikuarhiividega on huvitav ja hariv. Kui alustad uue fondiga, siis ei tea sa praktiliselt midagi sellest isikust. Kui hakkad kellegi arhiivi korrastama, tutvud aluses tema elulooga ja ajapikku tekib temaga mingisugune suhe. Mõni hakkab meeldima, mõni ei meeldi jälle üldse.

Kord antakse sulle filoloog, siis jurist, siis keemik või füüsik. Tahes-tahtmata pead ise ka selle teadusega tutvuma, kuna neid materjale tuleb kirjeldada. Nii hakkad ise ka arenema. See on väga-väga huvitav töö. Juri Lotmani fondiga töötasin neli aastat, seal oli 2500 säilikut. Üks suuremaid isikuarhiive, mida olen korrastanud. Tavaliselt on säilikutuid 500–600, nende sorteerimine kestab aasta-poolteist.

Miks see nii palju aega võtab?

Sulle antakse kastid, sa ei tea, mis on mis, ja teed esimese sorteerimise: siin on biograafia, siin on tööd, siin on ülikooliloengud. Teisel sorteerimisel tegeled juba ühe kategooriaga eraldi. Kolmandal ringil hakkad säilikut kirjeldama ja alles siis on materjal uurija käes. See võtab väga palju aega. Kui ma siin ei töötaks, siis ma ei suuks.

Olen 50 aasta jooksul läbi töötanud umbes 90 arhiivi. Sadat veel koos ei ole. Paljusid ma ausalt öelda ei mäleta. Mõnikord küsin, kas meil on tõesti selline arhiiv olemas. «Tanja, sa ju ise tegid!» Jah, aga ma tegin selle 30 aastat tagasi. Kui ta on väike, ega ta meele ole, aga Lotmani oma jääb mulle ilmselt elu lõpuni meelde.

Nüüd on kogu kirjatöö arvu- tist. Kuidas teie töö tulevikus välja näeb?

Jah, 10–20 aasta pärast kaob see töö sellisel viisil, nagu tänapäeval ära, sest käsitsi kirjutatud materjale ilmselt juurde ei tule. On vaja hakata uut moodi käsikirju läbi töötama, kirjeldama ja neisse suhtuma. Meie ametijärglastel saab olema hoopis teistsugune elu.